

Elsősorban megállapítható, hogy a földrajz oktatásának legnagyobb problémája az alacsony óraszám. Természetesen az iskolák vezetőségének köszönhetően némi eltérés tapasztalható a megadott számokkal szemben. Sajnos azonban a szabad óraszámokból kevés, az érték jelentkezőkből pedig sok van. Minden szakember, aki az oktatásügy területén tevékenykedik, tisztában van azzal, hogy egy tantárgy és annak szabályokban lefektetett ismeretanyagának átvételére és elmagyarázására legkevesebb két tanítási óra kellene hetente. Az ennél kevesebb órászámban oktatott tantárgyak csak alapok nélkül karcollják az adott tudományág tetejét, és a későbbiekben a diák hátrányt szenvedhet a mindennapi életben előforduló, ún. általános műveltséget követelő kérdések megválaszolásában. Az internetnek és a felgyorsult világnak köszönhetően az információk is oly gyorsan kezdenek repkedni, hogy lassan nem lesz idő az új ismeretek átadására. A technika gyors fejlődésével a geográfia ismeretanyaga is megnőtt, s szinte napról napra történik valami, ami kibővíti az adott óra anyagának kereteit, valamint maga a tanítás tartalma is megújult az elmúlt évek során. A különböző tudományágak folyamatosan új felfedezésekkel egészülnek ki, mely ismertetését már az általános iskola felső tagozatán el kell kezdeni, hogy később a közép- és felsőoktatási intézményekben már csak a szilárd alapokra kelljen építkezni.

A következő hiányosság a megfelelő színvonal biztosítása, ugyanis egy szaktantárgy oktatásához elengedhetetlen a szakképzett tanár. Gyakori probléma, hogy az iskolák többségében egy, az adott tantárgyhoz közel álló tudományból diplomát szerzett tanár tanítja azt az órát, melyhez kevésbé ért. Nevezzük ezt „jobbik megoldásnak”. A másik gyakori probléma az egy teljesen eltérő tudományterületekről érkezett szakemberek „pedagógussá” válása. Sajnálatos dolog, hogy bizonyos szaktantárgyakra nagyon kevés a képzett pedagógus. Természetesen ez a probléma is hozzájárul az iskolákban történő oktatáshoz és annak színvonalához.

A tankönyvek módszertani szempontból épp annyira hozzájárulnak az oktatás színvonalához, mint az eddig említett kisebb-nagyobb problémák. Míg a hivatalosan használható

tankönyvek között vannak kiválóan megformált és didaktikailag jól megírt könyvek, addig akadnak olyanok is, melyek sem szakmailag, sem nyelviileg nem állják meg a helyüket.

Eme problémák ismeretében készült egy felmérés a hazai iskolákban földrajzot oktató pedagógusok körében, mely kimutatja, hogy emelni kell a tantárgy imázsát és alkalmazkodni kell a modern technológiákhoz, valamint az új módszertani szempontokhoz. A XXI. században szinte elengedhetetlen a különböző projekt és interaktív oktatási módszerek alkalmazása.

A tantárgy helyzetével kapcsolatos vélemények alapján számba vehetők a megőrizendő hagyományok és a megoldásra váró problémák, valamint megfogalmazhatók a tantárgyi oktatás fejlesztésének lehetőségei.

A fejlődést elősegítheti a mindennapi életben hasznosítható földrajzi tájékozottság és a biztos térképes ismeretek nyújtása, egy, a magyar tannyelvű alap- és középiskolákban tanító pedagógusok által kidolgozott és megírt tankönyvcsalád, valamint a terepgyakorlatok és kirándulások beépítése a földrajz oktatásába, az oktatásra fordítható időkeret, a földrajzi ismeretek kiszélesítése, a modern technikai alkalmazások a földrajztudományában, illetve szemléletmódbeli váltás átültetése az oktatásba és szemléltető terepgyakorlati módszerek alkalmazása és beépítése a földrajz oktatásába.

Már számos tanulmány bebizonyította, hogy a diákok gyengébb teljesítménye és az információk nem megfelelő kezelése a későbbiekben olyan problémákhoz vezethetnek, melyek arra kényszerítik majd a pedagógusokat és az oktatáspolitikusokat, hogy modernizálják a földrajz, s vele együtt a természettudományi tantárgyak oktatását és változtassanak a tantárgyak oktatási viszonyain. Tanulmányomban a természettudományi tantárgyak oktatásának hátrányait, jelenlegi helyzetét és a tanárok véleményét szerettem volna bemutatni a földrajz szemszögéből.

Felhasznált irodalom:

- Mayer, J. et al.: *Módszertani stratégiák 4. – Természettudományok*. Budapest, OKI, 2002.
- Visi, J.: *A földrajz tantárgy helyzete és fejlesztési feladatai*. Online: www.ofi.hu
www.statpedu.sk

Bevezető

A probléma, a konfliktus (Hammer, 2014; Németh, 2011) jelenléte életünk valamennyi dimenziójában ma már természetesnek számít (Morgan, 2014). Ennek megfelelően a konfliktuspedagógia mint önálló diszciplína, az utóbbi évtizedek terméke. Létrejött a nevelő és a nevelt, iskolai viszonylatban a pedagógus és a diák megváltozott kapcsolatának köszönhető.

Az utóbbi évtizedekben a pedagógiai gyakorlatban előforduló konfliktusok száma jelentősen megnőtt, és tartalmuk is összehasonlíthatatlanul változatosabb lett. Ezért felértékelődött a nevelő és a nevelt közötti interakciós kapcsolat jelentősége, a kooperáció készsége és képessége, s ezzel együtt a problémák együttes, konstruktív és a felek számára minél kevesebb veszteséggel járó megoldásának keresése (Baráth, 2009; Sallai – Szekszárdi, 2000; Szekszárdi, 1995; Szőke-Milinte, 2004). A hagyományos iskolai hierarchia összeomlásával a tanár-tanuló közötti folyamatos együttműködés igénye az eddigieknél nagyobb felelősséget állít a pedagógus elé (Vass, 1985). A pedagógusjelölteket lépésről lépésre meg kell tanítani arra, hogy képesek legyenek a kooperációra, fokról fokra kell eljuttatni őket a másokért és önmagáért való felelősség átvállalására (Horváth-Szabó, 1994).

Probléma

A testnevelésóra az együtt dolgozó tanulók és tanár interakciójában valósul meg (Szatmári, 2007). Az interakciók sorozata egyben kisebb-nagyobb problémákat és konfliktusokat is rejt. Testnevelésórán egy adott pedagógiai helyzet mindig különböző körülmények és hatások sajátosan bonyolult összeilleszkedéséből ered. Megoldása csakis az összes hatás és körülmény figyelembevételével, konkrét módon lehetséges. Mindezek alapján a testnevelőtanár ezekben a nevelési helyzetekben, az abból adódó alapfe-

Szatmári Zoltán – Fritz Péter
Eszterházy Károly Főiskola Sporttudományi Intézet, Eger

Testnevelés szakos hallgatók probléma- és konfliktuskezelésének pedagógiai háttérvizsgálata

szültség levezetésére erőteljes pedagógiai hatás kifejtésére törekszik.

A tanulók állapotát sok helyzetben indulati feszültség jellemzi, ami abból származik, hogy a nevelő ráhatásával ellentétes módon szeretnének viselkedni (Ungárné, 1978). Így a probléma és konfliktusos nevelési situációkban a tanuló – tanár viszony magas feszültségű, amit tovább fokoz, hogy a helyzetet a testnevelőtanárnak általában gyorsan kell megoldania.

Munkahipotézis

Feltehető, hogy ha a felső tagozat testnevelésóráin tipikusnak tekinthető konfliktushelyzetek – a hallgató által elképzelt – megoldásait vizsgáljuk (a hallgató, a példaadó szülő, illetve a volt testnevelőtanár viselkedése a situációkban), akkor a megoldások elemzéséből választ kapunk a következő kérdésekre:

- Megállapítható-e a hallgató, a tanár és a családi háttér nevelői stílusa?
- Melyik az a nevelési stílus, amelyiket leggyakrabban átvesznek a hallgatók?
- A testnevelésóra sajátosságaiból eredően dominánsabbak lesznek-e restriktív (korlátozó, szabályozó) tartalmú megoldások?

Módszer és minta

A testnevelésórái konfliktushelyzetek megoldó tesztjére az alábbiak miatt esett a választás:

- A családi szocializáció eredménye, színvonala egyértelműen tükröződik a válaszokban.
- A módszer a hallgatói szubjektivitást veszi figyelembe, és ebből próbál következtetni a konfliktusmegoldás hátterére.
- A módszer indirekt úton kérdez rá a hallgató, a szülő, ill. a volt testnevelőtanár nevelési stílusára.

A vizsgálatban sokéves tanítási tapasztalattal rendelkező testnevelőtanároktól begyűjtött és kiválasztott problémát és konfliktust 10 különböző

helyzetbe csoportosítottuk. A situációk a magatartást, a megértést és a tanulók életkorának elfogadását, a gyermekszeretetet, a türelmet, a tanulók érzelmeinek figyelembevételét, a szülő és a testnevelőtanár együttérzését és pedagógiai tapintatát konkrétan jelzik.

Elképzelésünk szerint az alábbi értékelő rendszer kimutatja a hallgatók tapasztalatában rögzült probléma- és konfliktusmegoldó képességet, nevelési stílust:

- Kooperatív (K): Pozitív tanári megnyilvánulások területe.
- Restriktív (R): A tanulók tevékenységének állandó szabályozása, korlátozása.
- Inerciás (IN): Pedagógiai tehetetlenség, passzivitás tükröződése.
- Indifferens (ID): Közönyös, hideg pedagógiai magatartás.
- Agresszív (A): A hatalmi pozícióját erőszakosan hangsúlyozása.

A vizsgálat 2013 szeptemberében az Eszterházy Károly Főiskola 96 (53 fiú, 43 lány) elsőéves testnevelés szakos hallgató bevonásával történt. A tíz situációval kapcsolatban az alábbi feladatokat kapták a hallgatók:

- Milyen megoldást választana, ha most ő maga lenne a testnevelőtanár;
- Mely megoldást képzelné el (a hallgató dönt, de a szülők neme nem változhat az egyes situációkban), ha az apa vagy az anya lenne a testnevelőtanár helyében;
- Emlékei szerint hogyan szokott viselkedni a volt testnevelőtanára ezekben a helyzetekben.

A teszt kitöltésére 10 perc állt rendelkezésre, hogy csak az első reakciók kerüljenek leírásra.

Eredmények

Az 1. táblázat azt mutatja be, hogy a vizsgált személyek közel fele nemtől függetlenül másolja a volt testnevelőtanárának konfliktusmegoldó stílusát, míg kb. egyharmaduk otthonról, valamelyik szülőtől hozza a domináns viselkedést. Elgondolkodtató és komoly háttérvizsgálatra lenne szükség azoknál a hallgatóknál, akik egyszer sem választották a felnőttek viselkedését mintaadónak.

1. táblázat: Konfliktusmegoldó stílusok összehasonlító háttere:

Hallgatók	Szülőre	Testnevelőre	Mindkettőre	Egyikre sem
60 fiú (100%)	19 fő (32%)	32 fő (53%)	3 fő (4%)	6 fő (7%)
52 lány (100%)	16 fő (31%)	25 fő (48%)	9 fő (17%)	3 fő (6%)
Összesített (100%)	35 fő (31,5%)	57 fő (50,5%)	12 fő (10,5%)	9 fő (6,5%)

A situációk megoldására választott szülőt a 2. táblázat szemlélteti. Megfigyelhető, hogy a testnevelőtanár nevelő-oktatói tevékenységét a hallgatók nagy többsége az anya nevelési stílusával tudja leginkább elképzelni.

2. táblázat: Szerepjátékra választott szülők %-os megoszlása:

	Anya	Apa
Lányok	88 (%)	12 (%)
Fiúk	64 (%)	36 (%)
Összesített	76 (%)	24 (%)

Az ötdimenziós értékelő rendszer kategóriáit felhasználva a 3. táblázat-

ból az alábbi eredmények olvashatók ki. A fiúk esetében függetlenül attól, hogy a testnevelő vagy a szülő stílusát másolják, a restriktív-kooperatív válaszok többség figyelhető meg. Meglehetősen magas volt a személyiséget romboló agresszív konfliktusmegoldás.

3. táblázat: Fiúk konfliktusmegoldó stílusa.

Összes fiú hallgató	Tanárral azonos (%)	Szülővel azonos (%)	Összesített (%)
Kooperatív	22,4	22,6	22,5
Restriktív	25,7	30,4	28,1
Inerciás	15,1	13,4	14,3
Indifferens	19,4	17,0	18,2
Agresszív	17,4	16,6	17,0
Összesített (%)	100	100	100

A 4. táblázat adatai szerint azoknál a lányoknál, akik inkább a tanár nevelési stílusát használják, jellemzően a restriktív-kooperatív válaszok figyelhetőek meg. Az apa konfliktusmegoldó képességét másoló lányok többsége a restriktív-inerciás kategóriába sorolható választ adott.

4. táblázat: Lányok konfliktusmegoldó stílusa

Összes lány hallgató	Tanárral azonos (%)	Szülővel azonos (%)	Összesített (%)
Kooperatív	32,3	18,3	25,3
Restriktív	30,4	33,0	31,7
Inerciás	12,7	15,3	14,0
Indifferens	18,5	24,0	21,3
Agresszív	6,1	9,4	7,7
Összesített (%)	100	100	100

A nevelési stílusok aránya tanár-szülő bontásban már nem mutat nagy különbséget. Az eredmény nem dicséri a tanárokat, hiszen nekik a pedagógiai-pszichológiai képzettségükből eredően a konstruktív konfliktusmegoldásokban kellene gondolkodniuk (1. ábra).

A tanár, ill. a szülő nevelési stílusának másolásában a lányok tűnnek eredményesebbnek, bár a szülőt választó lányok kooperatív megoldásai alacsonynak, míg a közömbös, érzelmentes válaszok aránya magasnak mondható (2. ábra).

Az eredmények értékelése

A konfliktusok megoldásaiban az esetek 64%-ban a hallgatók elsősorban testnevelőtanáruk magatartását utánozták, ami elsősorban restriktív-kooperatív nevelési stílusban nyilvánult meg. Ez a stílus inkább korlátozó, mint együttműködő magatartást képvisel, és valószínűleg e gyakori megoldások mögött a volt testnevelésórák sajátos tartalma húzódik meg.

Az esetek másik felében a szülő konfliktusmegoldó képessége bizonyult dominánsnak, tehát a családi háttér, a szülő a restriktív-inerciás nevelési stílust közvetíti a hallgatók emlékezetében.

Az anyát utánzó viselkedésformák aránya elgondolkodtató, hiszen feltételezés szerint az apa az otthoni szocializációs folyamatban a korlátozó, a szabályozó magatartás közvetítésének a főszereplője, ami természetesen nem zárja ki az együttműködés képességét. Azonban az elemzésből megállapítható, hogy a fiúknál a restriktív-kooperatív megoldás került előtérbe, és ezt a mérleget azután a lányok a restriktív-inerciás stílus felé fordítják. Figyelemreméltó az is, hogy az apák lányaikkal kevésbé sikeresen képesek kezelni konfliktusait, mint a fiúkkal.

A tanár, illetve a szülő nevelési stílusa csak a vizsgált hallgatóktól kapott válaszok megoszlásában tekinthető jellemzőnek.

Összegezés

Az alaphipotézis – miszerint a vizsgált személyek formálódó konfliktusmegoldó stílusára az iskolai közeg, a testnevelő tanár van nagyobb hatással – beigazolódt. A kutatás eredményei alapján szintén igennel lehet válaszolni a további hipotézisekre is.

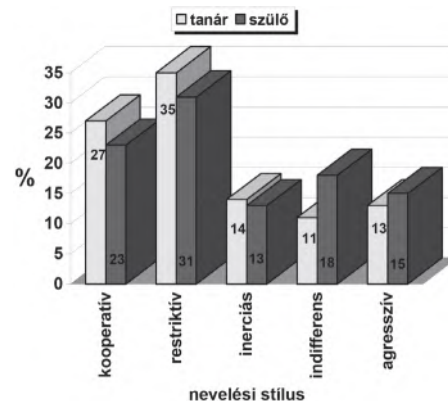
A restriktív nevelési stílus vezető szerepe több szempontból elgondolkodtató. Ez ugyanis egy korlátozó nevelői magatartás, ahol a tanár mindent a képzés eredményessége érdekében tesz, és így a nevelői munka háttérbe szorul. Hordozza az együttműködés jeleit, de a probléma forrásának mégis mindig a tanulót tekinti, őt marasztalja el, és a feszültséget gyakran büntetéssel oldja fel. Ennél természetesen van (és kell használni) hatékonyabb konfliktuskezelési eljárás is, de alkalmazására mégis szükség van, pl. a hatékony szervezés, a balesetmentes gyakorlás érdekében.

A családi háttérrel tekintve is jellemző a restriktív nevelési stílus, ami a fiúknál a kooperatív, a lányoknál az inerciás megoldással egészül ki. További érdekesség, hogy a hallgatóknál inkább az iskolai közegben volt alkalma találkozni a pozitív, együttműködve fejleszteni kívánó konfliktuskezeléssel. Ezért tehát nem mindegy, hogy a kevésbé hatékony szülői magatartás mellé milyen testnevelőtanári példát tapasztal egy tanuló. Többek között ezért is fontos a testnevelés szakos

tanárjelöltek konstruktív konfliktusmegoldó képességét – akár egy kurzuss erejéig is – az eddigieknél konkrétabb és hatékonyabb módon fejleszteni.

Felhasznált irodalom

■ Baráth L.: „Pohybové aktivity študentov Szegeďskej Univerzity, ich úroveň stresu a syndrómu vyhorenia.“ In: Medacta I.: *Inovácie vo vede, technike a vzdelávaní*. UKF, Nitra, 2009, 404-411.
 ■ Hammer Á.: *Konfliktus. Mi is az a konfliktus?* http://www.eandh.hu/konfliktus_kezelen/konfliktus.html [2014.04.10.]
 ■ Sallai É. – Szekszárdi J.: *Emberi kapcsolatok. Munkafüzet és tanári kézikönyv*. AKG Kiadó, Budapest, 2000.
 ■ Horváth-Szabó K.: *Konfliktusmegoldó stratégiák*. Új Pedagógiai Szemle, 1994/11, 28-33.
 ■ Németh Zs.: *Az utánpótlásban dolgozó labdarúgó edzők konfliktus kultúrájának mintázata*. Doktori értekezés, Pécs, 2011.
 ■ Morgan, G.: „Érdekek, konfliktus és hatalom“. In: Balázs Éva (szerk.): *Oktatásnevelésment*. <http://www.oki.hu/oldal.php?tipuscikk&kod=oktatásnevelésment-morgan-erdek> [2014.03.03.]
 ■ Szatmári Z.: *Szegedi testnevelés szakos hallgatók probléma- és konfliktuskezelése a nevelési stílusok tükrében*. PhD-értekezés, Veszprém, 2007.
 ■ Szekszárdi J.: *Utak és módok. Pedagógiai kézikönyv a konfliktuskezelésről*. IFA-Magyar ENCORE, 1998.
 ■ Szőke-Milinte E.: *Pedagógusok konfliktuskezelési kultúrája*. Új Pedagógiai Szemle, 2004/1, 26-39.
 ■ Vass M.: *A tanári tevékenység, mint tanárképzési modell*. Felsőoktatási Testi Nevelési Konferencia, Veszprém, 1985, 369-371.
 ■ Ungárné Komoly J.: *A tanító személyiségének pedagógiai-pszichológiai vizsgálata*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1978.

1. ábra: Nevelési stílusok tanár-szülő bontásban

2. ábra: Tanár/szülő nevelési stílusa fiú-lány bontásban

